

[166] **Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite**
Møte fredag den 31. oktober 1975 kl. 9.30.

Møtet ble ledet av formannen, Tor Oftedal.

Til stede var: Per Borten, Finn Gustavsen, Asbjørn Haugstvedt, Lars Korvald, Otto Lyng, Tor Oftedal, Erland Steenberg, Kåre Stokkeland, Paul Thyness, Berit Ås, Guttorm Hansen, Sverre Stray, Per Hysing-Dahl, Ragnar Christiansen, Berge Furre, Harry Hansen, Håkon Kyllingmark, Gunnar Alf Larsen, Johan A. Vikan, Jakob Aano, Arne Nilsen (for Aase Lionæs), Ingvar Bakken (for Rolf Fjeldvær), Astrid Murberg Martinsen (for Odvar Nordli), Sverre L. Mo (for Kåre Kristiansen).

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Statsminister Trygve Bratteli og utenriksminister Knut Frydenlund.

Følgende embetsmenn fra Utenriksdepartementet ble gitt adgang til møtet: Ambassadør Per Ravne og byråsjef Dagfinn Stenseth.

Videre var til stede komiteens faste sekretær Bernt Stangholm

D a g s o r d e n :

Redegjørelse av utenriksministeren om:

1. Norsk kandidatur til konferansen om internasjonalt økonomisk samarbeid (dialogen mellom oljekonsumerende land og oljeproduiserende og andre utviklingsland).
2. Sakharov.

[167] **Formannen:** Møtet er innkalt etter anmodning av utenriksministeren, som ønsker å gi de to redegjørelsene som går fram av dagens kart. Hvis tiden tillater det, ønsker utenriksministeren også å bringe inn et tredje punkt, nemlig:

3. Viktige avstemningsspørsmål under FNs 30. Generalforsamling.
Jeg går ut fra at dagsordenen med dette eventuelle tillegget er godkjent.
Så vidt jeg skjønner, ønsker utenriksministeren å følge rekkefølgen på dagsordenen, og jeg gir ham da straks ordet til sak nr. 1.

S a k n r . 1 .

Norsk kandidatur til konferansen om internasjonalt økonomisk samarbeid (dialogen mellom oljekonsumerende land og oljeproduiserende og andre utviklingsland).

Utenriksminister Knut Frydenlund: Den utvidede utenrikskomite har tidligere vært forelagt spørsmålet om Norges forhold til Det internasjonale energibyrå. En av de sakene som har stått i forgrunnen for samarbeidet innenfor denne organisasjonen, har lenge vært arbeidet med å få til en konferanse mellom de oljekonsumerende og de oljeproduiserende land.

Det første forsøk, som fant sted i vår, lyktes ikke. Det var da de oljeproduserende landene som forlangte at ikke bare olje og energi skulle drøftes; man skulle også ta opp hele det brede spekteret med andre råvarer og forholdet til utviklingslandene i det hele tatt. Fordi det ikke lyktes å bli enig om dette, brøt de første forberedelsene sammen. Det var den konferansen som Frankrike hadde tatt initiativet til.

Arbeidet har imidlertid gått videre, og nå er det enighet om å holde en slik konferanse, som ikke bare skal omfatte energi, men også råvarespørsmål i sin alminnelighet og forholdet mellom rike og fattige land. Det skal møte representanter for de industrialiserte land og u-landene, både oljeproduserende og [168] ikke oljeproduserende u-land.

Når det gjelder forberedelsene til denne konferansen, viser jeg til det notat som er utsendt, og som jeg da ikke går nærmere inn på. Det som Regjeringen imidlertid gjerne vil legge fram for den utvidede utenrikskomite, er spørsmålet om Norges deltagelse på denne konferansen. Slik det nå ser ut, vil det bare bli plass for åtte av OECDs medlemsland, og situasjonen er også slik at de nordiske land bare kan regne med én representant.

Både Sverige og Norge har anmeldt sitt kandidatur. Finnene har også erklært sin interesse for konferansen, men har bedt om å bli trukket inn på en eller annen måte uten direkte å delta.

Situasjonen er altså den at det fra Norden vil bli en representant enten fra Norge eller fra Sverige. Spørsmålet som Regjeringen måtte ta stilling til, var om en under disse omstendigheter skulle trekke det norske kandidaturet til fordel for Sverige, eller om en skulle opprettholde det norske kandidatur. Som det fremgår av notatet, er vår konklusjon at vi bør stå fast ved det norske kandidatur og se utviklingen an. Dette har vi kommet fram til ut fra en vurdering av at Norge og Sverige her har såpass forskjellige interesser at vi ut fra en vurdering av norske interesser mener det er riktig å stå på det norske kandidaturet. Det har vært noe snakk om en nordisk løsning, at de tre nordiske land skulle ha en felles representasjon, men det er åpenbart ikke blitt godtatt av de andre OECD-landene.

Det som vi da ønsker å legge fram for den utvidede utenrikskomite, er Regjeringens opplegg, som går ut på å stå fast ved det norske kandidatur til denne konferansen, ut fra de spesielle interesser vi har å ivareta, og ut fra den rolle vi vil kunne spille der. Vi må imidlertid se i øynene at de andre deltakerlandene fra OECD vil kunne være mer interessert i Sverige som deltaker, fordi Sverige representerer forbrukerlandenes interesser, hva Norge ikke gjør, og det er jo forbrukerlandene som er i flertall i OECD. Dette hindrer likevel ikke at vi mener det er riktig å opprettholde det norske kandidaturet.

Uavhengig av om det blir Norge eller Sverige som får kandidaturet, oppstår så spørsmålet om man skal ta sikte på å ha representanter fra andre nordiske land med i delegasjonen. Dette spørsmål er foreløpig ikke avklart. Ut fra den vurdering at det kan bli Sverige som får flest stemmer, kan vi ikke utelukke at vi vil ha en interesse av å være representert i den svenske delegasjonen.

[169] **Formannen:** Jeg takker for redegjørelsen. Utenriksministeren ønsker komiteens reaksjon på Regjeringens standpunkt i denne sak. Ønsker noen ordet?

Lars Korvald: Jeg har ikke noe å bemerke til det som er lagt fram her. Jeg vil bare si at det virker litt underlig på meg, det utenriksministeren nevnte til slutt her, at vi skulle være med i en delegasjon fra et annet land. Har vi noen gang hatt noe tilsvarende eksempel på at vi har vært representert i andre lands delegasjoner, eller omvendt at vi har hatt andre lands representanter med i våre delegasjoner?

Utenriksminister Knut Frydenlund: Vi har for så vidt en presedens for det gjennom ECOSOC, hvor et av de nordiske land er medlem og de andre er med i delegasjonen. Dette går utmerket i ECOSOC. Men av det følger ikke nødvendigvis at det behøver å gå utmerket her, fordi her er interessene forskjellige, og man kan for så vidt komme i en slags gisselposisjon. Men det spørsmålet er fortsatt under vurdering, og vi vet vel heller ikke om det vil bli godtatt av konferansen som sådan.

Formannen: Siden ingen andre har bedt om ordet, ser formannen seg nødsaget til å tegne selv på listen, for at det i hvert fall skal bli en begynnelse til reaksjon.

Jeg ser det slik at akkurat i denne sak kan man vanskelig vente at svenske og norske interesser vil falle sammen. Hvis Norge ønsker å gi uttrykk for sine synsmåter og gjøre sine interesser gjeldende, kan det etter min mening bare oppnås ved at Norge selv kommer med.

Dermed er jeg personlig innstilt på å gi min tilslutning til Regjeringens syn.

Hva som eventuelt bør bli utgangen hvis Sverige skulle vinne denne dragkampen, om det da vil være hensiktsmessig med en norsk representant i delegasjonen, er det veldig vanskelig på stående fot å ta noe standpunkt til. Jeg ville helst anbefale at man kjører på det norske kandidaturet. Hvis dette ikke går, får man ta saken opp til ny vurdering. Det betyr ikke at jeg forlanger at den utvidede [170] skal innkalles på ny. Dette vil bli vanskelige avveiningsspørsmål som Regjeringen etter min mening kan foreta på egen hånd.

Er det andre reaksjoner?

Berit Ås: Jeg har i og for seg ikke så mye mer å si – annet enn at når vi ser på den historiske utvikling av dette samarbeidet, så hadde man jo helt klart for seg fra første gang, da vi drog til Washington, at det måtte ligge spesielle motiver bak vår deltakelse i IEA. Da ble det klart gitt uttrykk for at det ikke bare var som produsentland og forbrukerland vi deltok, men også som et land med sterke u-landslojaliteter og -allianser. Disse skulle også ivaretas på Washington-konferansen.

Derfor vil jeg spørre utenriksministeren om man, hvis vi nå skulle komme i den situasjon at vi får vår kandidat til Paris-konferansen, har tenkt på hva slags mandat vedkommende skulle ha ut over det å representere Norge både som produsentland og som forbrukerland. For vi kan vel ikke fravike den linje som kom så klart til uttrykk i brevet før Washington-konferansen; at vår deltakelse også her

må gå ut på å spille en klar rolle når det gjelder å ivareta utviklingslandenes interesser?

Utenriksminister Knut Frydenlund: Når det gjelder det mandat som en eventuell norsk representant skal ha på denne konferansen i forhold til – skal vi si – den andre siden av bordet, er ikke det utformet ennå, men det vil i grunntrekkene reflektere den nasjonale interesse som Norge har i at en kommer fram til enighet om løsninger i forholdet mellom industrilandene og u-landene. Dette ut fra den vurdering at får man her en konfrontasjon, er det vi – som for så vidt har sammenfallende interesser dels med de industrialiserte land og dels med de oljeproduserende land – som vil få problemene.

Berit Ås: Det er jo bl.a. kommet foruroligende meldinger om at arbeidet for Spesialfondet står helt i stampe, og det står vel muligens i stampe [171] også fordi Norge har satt vilkår overfor OPEC-landene for sitt bidrag til Spesialfondet, som OPEC-landene på sin side ikke har etterkommet. Jeg synes på den måten at Norge med Ålgård som formann for fondet, er såpass sterkt involvert i spørsmålet om hvordan våre forpliktelser skal følges opp – når vi på den ene siden selv er produsentland som tjener på økte oljepriser, og på den annen side ikke får arbeidet for dette Spesialfondet til å gå – at jeg som medlem av den utvidede vil være meget interessert i å få konkretisert noe mer retningslinjene for hvordan vi skal forholde oss overfor u-land i fondet.

Formannen: All den stund dette vel ligger litt på siden av det spørsmål utenriksministeren har stilt komiteen, som jo går ut på om Norge skal opprettholde sitt kandidatur, må jeg nesten be om komiteens samtykke til at utenriksministeren får besvare det spørsmål som her er stilt. – Det anses gitt.

Utenriksminister Knut Frydenlund: Jeg må først bare si at arbeidet for Spesialfondet ikke står i stampe fordi Norge har stilt vilkår, som representanten Ås sa. Det er helt andre årsaker til at dette står i stampe. Det norske vilkår går ut på at vi vil yte et relativt betydelig bidrag til dette fondet dersom et tilstrekkelig antall andre land også gjør det. Foreløpig er det ikke kommet bidrag fra så veldig mange land – om noen. Fra norsk side arbeider man imidlertid fortsatt med spørsmålet, og man skal ha et møte med enkelte av OPEC-landene i Wien i november, hvor ambassadør Ålgård skal være til stede.

Per Borten: Jeg støtter Regjeringens intensjoner om å opprettholde kandidaturet. Deri ligger at man har interesse av å være med. Så reiser det seg formodentlig formelle vanskeligheter ved en felles nordisk opptreden; utenriksministeren nevnte i en bisetning at det var åpenbart at de andre hadde motforestillinger mot at to land som ikke begge kunne få plass, ordnet seg med en felles representant. Jeg kunne ønske å høre om han har noe nærmere syn på eller noen begrunnelse for hvorfor de andre inntar en slik holdning.

[172] **Formannen:** Jeg tror vi av praktiske grunner skal gå videre, slik at utenriksministeren kan få samlet opp noen spørsmål.

Erland Steenberg: Jeg skal være kort.

Nettopp fordi Norge og Sverige i dette spesielle tilfelle ikke har sammenfallende interesser, vil jeg helt ut støtte de synspunkter som formannen har gitt uttrykk for om kandidaturet.

Jeg tror ikke det er noe mer å føye til.

Berge Furre: Eg vil òg stø den tanken at vi held oppe kandidaturet. Om vi no skulle bli representerte på konferansen, er det sjølvsagt viktig kva vi gjer der, og kva rolle Noreg kjem til å spela der. Det eg undrast, var om utanriksministeren, dersom vi vart representerte, ville vurderer om det då kunne finnast ei form slik at vi i denne komiteen kunne bli orienterte om den instruks eller det mandat som den norske delegasjonen vil møta med.

Det er vel uvanleg at ein går utanom departementet med sjølvve instruksen for ein slik delegasjon. Men at vi kunne bli noko nærare orienterte om den politikk ein legg opp til for denne konferansen, trur eg det skulle vera gode grunnar for.

Formannen: Utenriksministeren har ikke formelt bedt om ordet, men han får det allikevel.

Utenriksminister Knut Frydenlund: Jeg holdt på å si at jeg har ingen motforestillinger mot en slik fremgangsmåte, men jeg vil faktisk ikke uttrykke meg så negativt; jeg tror det kan være nyttig dersom vi skulle komme med, å få en drøfting av vårt opplegg eller mandat for norsk deltagelse i en slik konferanse.

[173] **Gunnar Alf Larsen:** Jeg vil bare si at jeg også er enig i at vi bør opprettholde vårt kandidatur. Men jeg må si at om vi ikke når fram i konkurransen med Sverige, synes jeg ikke det er så klart at vi i neste omgang uten videre skal være med i deres delegasjon. Vi kommer jo i tilfelle ikke med fordi Sverige kommer med. Hvis det skulle være et samarbeid her, burde det ha vært klart på forhånd. At vi fordi vi har tapt, skal være medlem av et annet lands delegasjon, synes for meg å rime dårlig.

Otto Lyng: Jeg har et spørsmål å stille.

Dersom vi ikke vinner fram og får dette kandidaturet som alle her er enig om at man skal opprettholde, er det da noen muligheter for at man kan møte med observatørstatus?

Utenriksminister Knut Frydenlund: Nei, spørsmålet om å kunne møte med observatørstatus i ordets formelle forstand har ikke vært overveid. Men at man fysisk sett kan være i nærheten av der konferansen holdes, er jo ikke noe problem!

Formannen: Flere har ikke forlangt ordet i denne sak.

Formannen mener å kunne konstatere at det i hvert fall ikke er kommet frenetiske motforestillinger mot Regjeringens opplegg, og går da ut fra at Regjeringen behandler saken videre i samsvar med dette. Så vidt jeg skjønner, er utenriksministeren også innstilt på, hvis Norge får sitt kandidatur, eventuelt å komme tilbake til komiteen når det gjelder instruks og opplegg for møtet.

Utenriksminister Knut Frydenlund: For det første vil jeg bekrefte det. Men jeg vil gjerne også presisere at hvis en nøkternt vurderer situasjonen, må en anta at Sverige i dag har større sjanser til å få være med enn vi har. Men når vi har hatt denne saken oppe i Regjeringen, og når den nå har vært lagt fram for den utvidede utenrikskomite, er spørsmålet om vi [174] skulle engasjere oss sterkere for norsk representasjon enn vi har gjort. Jeg har oppfattet holdningen her slik at vi skal engasjere oss, og det er også Regjeringens vurdering.

Formannen: I og med at komiteen ikke vet hvor sterkt Regjeringen har engasjert seg i denne sak, går jeg ut fra at utenriksministeren ikke venter noe råd i så måte.

Vi går da over til punkt 2 på dagsordenen.

S a k n r . 2 .

Sakharov.

[175] **Utenriksminister Knut Frydenlund:** Vi har for så vidt fra forskjellig hold i Sovjetunionen, i presseorgan og andre media, fått reaksjoner på tildelingen av Nobels fredspris til Sakharov, men det offisielle Sovjetunionen har inntil ganske nylig vært tilbakeholden overfor oss. Det som imidlertid har skjedd nå, er at for en uke siden, fredag den 24. oktober, ble jeg oppsøkt av den sovjetiske ambassadør, som hadde instruks om å overbringe følgende muntlige henvendelse som jeg gjerne vi sitere for den utvidede utenrikskomite:

«Stortingets Nobelkomites beslutning om å tildele fredsprisen til Sakharov fremkaller fordømmelse fra det sovjetiske folks side. Sakharov har gjort seg kjent som motstander av avspenning, vennskap og samarbeid mellom folkene. Han har uttalt seg mot stans av aggresjonen i Vietnam og Kambodsja, mot en fredelig og rettferdig ordning av problemene i Midt-Østen og solidariserer seg med fascistregimet i Chile. Sakharov bakvasker det sovjetiske stats- og samfunnssystem.

Alt dette vitner om at tildelingen av prisen til Sakharov er diktert av ikke-objektive motiver. Den fremstår i særdeleshet som intet annet enn en oppmuntring fra visse kretser for hele denne usømmelige virksomhet.

Nobel-komiteens beslutning er ikke i samsvar med ånd og bokstav i sluttakten fra Konferansen om Sikkerhet og Samarbeid i Europa og representerer et tilbakefall til den «kalde krig».

Enkelte forsøker å fremstille denne beslutning som et initiativ fra enkeltpersoner som norske myndigheter angivelig ikke har noen som helst forbindelse med. Dette er imidlertid ikke i samsvar med virkeligheten og spesielt ikke i samsvar med handlingene til Norges ambassadør i Sovjetunionen som er den norske regjerings offisielle representant.

Tildelingen av prisen til Sakharov kan ikke vurderes på annen måte enn som en uvennlig handling i forholdet til Sovjetunionen.

Den sovjetiske side uttrykker håpet om at Norges regjering på tilbørlig måte vil ta i betraktning de synspunkter som er fremført og avholde seg fra handlinger som kunne komplisere forbindelsene mellom våre land.»

Under denne samtalen med den sovjetiske ambassadør forbeholdt jeg meg å komme tilbake til saken, og jeg gav bare en foreløpig reaksjon, hvor jeg avviste [176] hans indikasjon om sammenheng med norske myndigheter i saken. Etter å ha forelagt saken for Regjeringen innkalte jeg den sovjetiske ambassadør til ny samtale den 28. oktober. Jeg meddelte ham at saken hadde vært vurdert av Regjeringen, og at når jeg hadde funnet etter Regjeringens behandling av saken å ville innkalle den sovjetiske ambassadør til et nytt møte, skyldtes det følgende formulering i den sovjetiske henvendelse, som jeg vil sitere igjen:

«Enkelte forsøker å fremstille denne beslutning som et initiativ fra enkeltpersoner som norske myndigheter angivelig ikke har noen som helst forbindelse med. Dette er imidlertid ikke i samsvar med virkeligheten og spesielt ikke i samsvar med handlingene til Norges ambassadør i Sovjetunionen som er den norske regjerings offisielle representant.»

Jeg understreket overfor den sovjetiske ambassadør at det er viktig for forholdet mellom våre to land at dette baseres på korrekte opplysninger og vurderinger av begivenheter som berører naboforholdet, og at Regjeringen hadde bedt meg om å innskjerpe og presisere på nytt overfor ambassadøren at Nobels fredspris tildeles etter en selvstendig beslutning av Nobel-komiteen, og at regjering og storting ikke har noen befatning med denne beslutning. Jeg viste også til den debatt som var her i Stortinget, spesielt til stortingspresident Guttorm Hansens innlegg og lot ambassadøren få en gjenpart av dette.

Jeg gjentok også hva jeg hadde sagt under vår første samtale, at utgangspunktet i denne saken på norsk og sovjetisk side bør være å unngå negative følger for det norsk-sovjetiske forhold, og at Regjeringens politikk overfor Sovjetunionen er uendret og tar sikte på å videreføre de gode norsk-sovjetiske forbindelser, men at når Nobel-prisen var tildelt, ville norske myndigheter måtte vise prisvinneren den oppmerksomhet og assistanse som er tradisjonell i slike tilfeller, og at dette var bakgrunnen for at den norske ambassadør i Moskva hadde oversendt blomster og et personlig gratulasjonsbrev til Sakharov, hvor ambassaden også lovet nødvendig assistanse i forbindelse med Sakharovs reise til Norge. Jeg bad ham innse og forstå at den norske ambassade i det foreliggende tilfelle må

opptre på linje med det som er vanlig ved pristildelinger, og at en annen opptreden fra ambassadens side ville skape reaksjoner i norsk opinion. Ambassadøren gjorde det imidlertid klart at man på sovjetisk side vil finne det vanskelig å forstå og akseptere denne holdning.

Det tok uker før vi fikk den første offisielle sovjetiske reaksjon på fredspristildelingen, [177] og det tyder på noe som jeg for så vidt har sett andre indikasjoner på, at saken vurderes alvorlig i Sovjetunionen – og på det høyeste plan.

Totalt sett vil dette være en belastning i forholdet til Sovjetunionen. Det Regjeringen vil legge seg på i den fortsatte behandling og forløp av denne sak, er å unngå størst mulig belastning i forholdet til Sovjetunionen, men at man samtidig vil la vår ambassade i Moskva, UD og norske myndigheter for øvrig opptre normalt, og når det gjelder ambassaden spesielt, la den gjøre det som er normalt for en ambassade i forbindelse med en pristildeling.

Formannen: Jeg takker for redegjørelsen. Er det noen som ønsker å stille spørsmål eller komme med kommentarer?

Guttorm Hansen: Det var ikke noe spørsmål. Jeg vil bare gjerne at det skal gjøres klart at en tilsvarende henvendelse til Sovjetsamveldet i en sak som ville angå såpass interne forhold som dette er, ville utvilsomt bli avvist av Sovjetsamveldet. Regjeringens håndtering av saken har jeg ingen bemerkninger til, bortsett fra at jeg nok ville si at man burde avvise selve den henvendelse som gjøres, som jo er helt identisk med de henvendelser som man fra tysk side gjorde i 1935 i forbindelse med Ossietzky-saken.

Jeg tror at man skal være veldig varsom her. Under mitt besøk i Polen ble jeg første dag der konfrontert med Sakharov og avviste enhver debatt om denne saken, men redegjorde for forholdet mellom Stortinget og Nobel-komiteen. Det samme har jeg for min del gjort overfor den østtyske ambassade, som også har nevnt saken for meg. Jeg har i begge tilfelle gått grundig inn på spørsmålet om forholdet mellom Stortinget og Nobel-komiteen. Jeg tror det er viktig at det blir avvist at det er noen offisiell norsk utenrikspolitikk som kommer til uttrykk ved komiteens tildelinger, enten det nå er Sakharov eller det er andre som får prisen.

Dette er såpass viktig i slike saker hvor vi får kontroversielle tildelinger, at jeg må be om at Regjeringen holder disse tingene helt klart, og at man ikke gir seg inn på noen debatt, i hvert fall med Sovjetsamveldet, om dette.

[178] **Finn Gustavsen:** Jeg har ikke noen annen bemerkning enn at jeg vil vise til drøftingene vi hadde om måten man velger Nobel-komiteens medlemmer på. Jeg mener ikke at Sovjet har noen grunn til å foreta en slik offisiell henvendelse, men det som nå har skjedd, viser etter min oppfatning ganske klart at det er noe galt ved reglementet for utnevningen av medlemmer til komiteen. Det er helt innlysende at det må være vanskelig for utenlandske myndigheter helt å kunne føle seg overbevist om at det ikke er noen sammenheng mellom norske myndigheters synspunkter på slike tildelinger og synspunktene til visse påståtte uavhengige og

helt selvstendige personer som sitter i Nobel-komiteen. Jeg vil ikke ta opp den debatten her. Jeg har ikke noen sterke motforestillinger mot at Sakharov fikk prisen, men når dette spesielt kommer opp, og det viser seg at vi får en slik henvendelse som kan være diskutabel, vil jeg ha sagt at dette bør føre til at Stortingets medlemmer fortsatt tenker over måten komiteoppnevningen skjer på, og at man i framtida bør være noe mer forsiktig med å sette i den komiteen folk som har meget spesielle politiske posisjoner, eller som nylig har hatt det, og som står for meget bestemte politiske synspunkter og bastante politiske synspunkter.

Dette vil jeg ha sagt uten overhodet å kritisere Regjeringens håndtering av dette, som jeg synes er korrekt på alle måter. Jeg må si at jeg føler litt med en regjering som med den Nobel-komiteen vi har, formelt sett skal måtte takle slike pinlige saker som denne, som kunne vært unngått ved en annen måte å velge komiteens medlemmer på.

Formannen: Jeg oppfatter vel hr. Gustavsen rett når jeg går ut fra at hans bemerkninger i denne saken bare er rettet mot Stortinget og ikke mot Regjeringen? – Er det flere som ønsker ordet? –

Paul Thyness: Det er overmåte vanskelig å la hr. Gustavsens ord stå aldeles uimotsagt, men det er jo ikke det som er spørsmålet her, og derfor skal jeg mobilisere all min viljestyrke og la være å replisere til ham.

Jeg vil bare si, for å ha sagt det selv om jeg uten videre går ut fra at det er overflødig, at i den videre behandling av dette går jeg ut fra at det ikke vil snike seg inn i vår argumentasjon noen som helst [179] antydning om at man er uenig i den avgjørelse Nobel-komiteen har truffet, eller noe slikt noe. Sånt kan lett forekomme, og derfor vil jeg bare ha sagt det, selv om jeg, som sagt, går ut fra at utenriksministeren ikke har noen planer om å gjøre det.

Det er selvfølgelig veldig vanskelig å få Sovjetsamveldet til å forstå at det eksisterer noe organ i et land som er utenfor regjeringens kontroll. Det er ukjent for dem at så kan skje, men det er altså en vanskelighet som vi får leve med og ikke ta så altfor tungt.

Formannen: Formannens bemerkning til hr. Gustavsen var i grunnen bare ment å indikere at debatten om valget av medlemmer til Nobel-komiteen egentlig hører hjemme i et annet forum enn dette, og at det spørsmål vi står overfor i dag, er akkurat den foreliggende pristildeling.

La meg bare siden president Guttorm Hansen refererte til et par samtaler han har hatt, nevne at også jeg har hatt en samtale om denne saken med en representant for den sovjetiske ambassade i Oslo. Jeg gjorde da gjeldende at betingelsen for at vi i det hele tatt kan forsvare å la Stortinget velge Nobel-komiteen, er at komiteen aldri må opptre slik at den kan oppfattes som et redskap for norske utenrikspolitiske interesser. Den dagen Nobel-komiteen begynner å opptre som et redskap for oss og foreta tildelinger som kan være hensiktsmessige ut fra å fremme Norges utenriks-

eller innenrikspolitiske interesser, er vi ikke lenger verdige til å sitte med denne komite.

Jeg gjorde også oppmerksom på det samme som utenriksministeren pekte på, at når vi først har Nobel-komiteen geografisk lagt til Norge, valgt av Norges storting, medfører dette visse representative forpliktelser for vertslandet, som vi er nødt til å fylle på en verdig og rimelig måte.

Jeg har personlig ingen bemerkninger til Regjeringens håndtering av denne sak, som jeg synes er tilfredsstillende.

[180] **Per Hysing-Dahl:** Kunne jeg bare kort få si at akkurat i den situasjon som vi er i, har jeg ingen bemerkninger til måten Regjeringen har behandlet denne saken på, bortsett fra at jeg har mye til overs for det synspunkt som stortingspresidenten fremholdt, at man må være veldig forsiktig med å innvikle seg i noen slags diskusjoner om disse spørsmål som gjelder innenrikspolitiske forhold i Norge.

Ellers var det en praktisk ting som utenriksministeren nevnte til slutt i sin redegjørelse, som jeg gjerne vil få understreke, at det er veldig viktig nå at vår ambassade i Moskva går fram nøyaktig slik som man har gått fram ved andre pristildelinger tidligere. Hvis vi nå begynner å lage noen særordning her, gir vi bare grunnlag for videre spekulasjoner.

Per Borten: Jeg vil ikke unnlate å gi uttrykk for mitt syn, som jeg har gitt uttrykk for tidligere da vi hadde diskusjon om reglene. Tidligere var det presisert at pristildelingene lå utenfor norsk utenrikspolitikk ved at statsråder ikke var medlemmer av Nobel-komiteen. Jeg tror det er grunn til å tenke videre gjennom reglene for valg av medlemmer, slik hr. Gustavsen var inne på, om man ved valget av medlemmer til komiteen kunne markere at dette er noe som ikke vedrører Det norske stortinget som sådant. Jeg vil ikke unnlate å gi uttrykk for litt av den samme tankegang som hr. Gustavsen var inne på i denne forbindelse.

Formannen: Så langt formannens hukommelse rekker, er det vel ikke stilt noe direkte spørsmål her, men ønsker utenriksministeren å kommentere det som er sagt?

Utenriksminister Knut Frydenlund: Til det representanten Thyness sa, hvor han uttrykte håp om at Regjeringen ikke ville desavuere pristildelingen på den ene eller annen måte, vil jeg si at Regjeringen betrakter denne pristildeling som en objektiv faktor som eksisterer, og vil ut fra dette søke å hindre at det oppstår varige skadevirkninger i forholdet til Sovjetunionen, men samtidig behandle denne saken på normal måte.

[181] **Formannen:** Kan vi da ta dette også til etterretning? –

Så vidt jeg skjønner, har utenriksministeren anledning til å være her til 1/4 på 11. Det passer vel i grunnen for så vidt også med den rytmen for oss i Stortinget.

Kan jeg nå med komiteens samtykke gi utenriksministeren ordet til eventueltposten? – som gjelder:

Viktige avstemningsspørsmål under FN's 30. Generalforsamling.

Utenriksminister Knut Frydenlund: Det er utarbeidet et notat om viktige avstemningsspørsmål under FN's 30. generalforsamling, som nå vil bli omdelt.

Foreløpig har det bare vært komitebehandling av disse sakene, men i løpet av kort tid vil de komme opp i plenum, og jeg har derfor funnet det riktig å gi komiteen en generell orientering, dels i notatform, dels med visse bemerkninger om vår holdning til viktigere spørsmål som kommer opp, og at det kanskje er bedre å gjøre det i denne mer prinsipielle form enn å legge spørsmålene fram for den utvidede et par timer før avstemning skal finne sted, hvor det er mange usikkerhetsmomenter om de rent konkrete opplysninger.

Et hovedpunkt vil være spørsmålet om disse resolusjoners innhold med hensyn til Israel, hvor man generelt sett står overfor forsøk fra arabisk side på å isolere Israel internasjonalt. Det som vi fryktet forut for denne generalforsamling, var et konkret forslag om å utstøte eller suspendere Israel fra deltakelse i den 30. generalforsamling under behandlingen av de enkelte delegasjoners fullmakter. Dette kom ikke, og det tror jeg nok har sammenheng dels med det vellykte forløp av den 7. ekstraordinære sesjon, hvor det var samarbeidslinjen som seiret, og dels med den særavtale som ble oppnådd for Midt-Østen. Men til gjengjeld har man fått angrepet på Israel gjennom resolusjonsforslaget i 3. komite, hvor sionismen blir likestilt med rasediskriminering. Denne resolusjon vil komme opp i plenum i første halvdel av november, og fra norsk side vil man både motarbeide denne resolusjonen underhånden, og man vil stemme mot den når den blir fremlagt. Dette er også synet til de øvrige nordiske delegasjoner, og vel også til de aller fleste vestlige land.

[182] Andre måter som Israel-spørsmålet kan komme opp på, er under behandlingen av dagsordenspunktet om Palestina, som starter i plenum 3. november. Her kan det tenkes at det kommer forslag som indirekte eller mer direkte er rettet mot Israels rett til å eksistere som selvstendig stat innenfor sikre og anerkjente grenser, og dette er da formuleringer og forslag som Norge vil gå imot. Man vil på den annen side i en rekke sammenhenger få forslag som kritiserer eller fordømmer Israels politikk, hvor det er vanskelig å fastlegge handlingsmønsteret på forhånd, men vi tar da sikte på å innpasse vår stemmegivning i et bredest mulig nordisk og vestlig stemmemønster.

En annen avstemningssak som vil komme opp, er forholdene i det sørlige Afrika.

[183] Når det gjelder spørsmålet om å utelukke Sør-Afrika fra FN, vil Norge gå imot nå som før som følge av universalitetsprinsippet, men problemet er at disse resolusjonene ofte er sammenkoblet med resolusjoner som fordømmer apartheid- og rasepolitikken i Sør-Afrika, og som uttrykker støtte for frigjøringsbevegelsene. Vi vil her innta et meget klart standpunkt for fordømmelse av apartheid- og rasepolitikken i Sør-Afrika og også støtte frigjøringsbevegelsene, ut fra en tidligere

norsk politikk, men også ut fra den holdning vi inntar til spørsmålet om å utelukke Sør-Afrika.

Et tredje element som kan komme opp i avstemnings form i sammenheng med vedtakene fra sikkerhetskonferansen, er at de østeuropeiske statene vil forsøke å få inn i de forskjellige resolusjoner de deler av vedtakene som de er mest interessert i. Her vil man fra norsk side i samarbeid med andre land søke å få mer balanse i disse resolusjonene.

Formannen: Jeg takker for redegjørelsen og gir ordet fritt.

Paul Thyness: Jeg har ikke stort å bemerke til de retningslinjer som er trukket opp i dette notatet, som jeg nettopp har blikket igjennom, men når det gjelder spørsmålet om Israel, må jeg si at jeg reagerer veldig sterkt på den sionistresolusjon som ble vedtatt i 3. komite, og som jeg synes er uanstendig. Når man ser på stemmetallene, er det åpenbart at mange må ha vært av den oppfatning, for den har jo faktisk ikke flertall i forsamlingen. Det er 27 land som har avstått, og det er da så vidt jeg kan se, 16 land som har vist den heroisme ikke å møte opp til voteringen i det hele tatt, og hvis man legger det til de 29 som har stemt imot, er det faktisk et flertall som ikke står bak denne resolusjon. Det forekommer meg da at denne resolusjon må være av en slik karakter at det burde være mulig å få den nedstemt i hovedforsamlingen hvis de land som er villige til å stå opp og la seg telle i saken, går helt ut her.

Hvis denne resolusjonen blir vedtatt, synes jeg FN er så prostituert at det må få følger for vår praktiske politikk i organisasjonen, og jeg kan ikke se noen innvendinger mot at man finner en passende måte å få dette gjort kjent på i FN, og at vi bruker den prestisje som jeg tror vi har som et [184] lojalt og samarbeidsvillig land i FN gjennom mange år, til å sette litt marg inn i disse landene som avstår, og disse som holdt seg borte.

Når det gjelder enkelte av de land som har stemt for, forekommer det meg nokså uforklarlig. Det er en del latinamerikanske land hvis forhold til Israel ikke skulle indikere en slik stemmegivning. Jeg har latt meg fortelle – uten at jeg vet om det er riktig – at det i hvert fall i ett tilfelle skyldes at en fremtredende politiker i nevnte land ønsker å bekle presidentvervet i FN neste gang og trenger stemmer for det. Men man kan da iallfall fortelle at han mister én stemme.

Berge Furre: Eg hefta meg ved ein del av det som står om Sør-Afrika. Eg skulle ønskja nærare kommentarar frå utanriksministeren til det siste avsnittet:

«Norge bør likeledes ikke stemme for resolusjoner som spesielt uttrykker kritikk av NATO-staters samarbeid med Sør-Afrika og/eller trekker Israel inn i apartheid-spørsmålet gjennom en fordømmelse av de økte forbindelser mellom Israel og Sør-Afrika på det politiske, økonomiske og militære område.»

Eg hefta meg ikkje spesielt ved det som gjeld Israel her, men det at Noreg ikkje kategorisk kan tenkja seg å stemma for kritikk av andre lands samarbeid med

Sør-Afrika, t.d. våpensamarbeid, undrar meg. Eg meiner at det i høg grad bør vera Noregs politikk å søkja å påverka andre land til ikkje å eksportera våpen til Sør-Afrika som direkte eller indirekte kan bli brukte mot dei som ønskjer å frigjera sitt land.

Eg er òg noko forundra over den munnlege formulering utanriksministeren gav når det gjeld punkt b. nedst på side 2 om Israel, der han sa når det gjeld forslag som kritiserer eller fordømer Israels politikk, at ein der bør innpassa Noregs stemmegivning – noterte eg – i «et nordisk og vestlig stemmemønster». Inneber dette at Noreg ikkje har sin eigen Midt-Austen-politikk? Det vestlege stemmemønster har vore nokså flytande, må ein vel kunna seia. Eller inneber det at ein vil avskjera seg frå i det heile å kritisera Israels politikk, f.eks. i dei okkuperte områda, der det går føre seg openberre overgrep mot menneskerettane som det i høg grad kunne vera grunn til å slå ned på? Eg tenkjer f.eks. på behandlinga av beduinane i Gaza-området. Det er ting [185] som vart tekne opp i FN-resolusjonar, og som kan tenkjast å koma opp på ny.

Elles er eg einig i at vi ikkje skal stø ein resolusjon som kort og godt seier at sionisme er rasisme. Sionisme er i høg grad ei ekstrem form for nasjonalisme, men å slå sionisme i hartkorn med rasisme er for sterkt, sjølv om det innan sionismen har vore retningar som har hatt rasistisk overtone.

Jakob Aano: Eg vil også gjerne stø det som er sagt her om vårt forhold til Israel og dei retningslinjer som er lagde fram. Eg trur vi står på god fot med svært mange av delegatane til SN, og eg vil som Thyness oppmoda om at Noreg brukar den innverknad som vi eventuelt har, til å påverka andre land, slik at det om mogleg blir eit anna stemmetal, ikkje minst få fram desse 16 som Thyness var inne på.

Eg har eit lite spørsmål når det gjeld det som står nedst på side 2. Der står det i nest siste avsnitt at Noregs stemmegiving i visse tvilstilfelle «bør søkes innpasset i et bredest mulig nordisk/vestlig stemmemønster.» Og vidare: «Det vil i disse tilfelle bli spørsmål om å stemme imot eller avstå.» Når det gjeld punkt b, forstår eg det slik at det blir i tilfelle på same måten. Det står heilt nedst:

«Norges stemmegivning bør søkes innpasset i et bredt nordisk/vestlig stemmemønster.»

Eg har forstått det slik at det må bli det normale i spørsmål om å stemme eller avstå.

Så har vi siste punkt, KSSE, nedst på side 3. Vi veit jo at det er visse ting i resultatane frå Konferansen for sikkerhet og samarbeid i Europa som auststatane vil trekkja fram. På den andre sida er det sjølv sagt visse ting vi vil trekkja fram der, ikkje minst dette med utvida samarbeid og utveksling av idear, personar, informasjon – altså heile den tredje «korga» som vi snakkar om. Eg trur det er uhyre viktig at vi i alle samanhengar prøver å balansera nettopp dette med den tredje korga med dei ting som dei andre statane, særleg auststatane, er interesserte i. Ein har jo ei sterk kjensle av – der kjem også Sakharov-tildelinga inn – at det vekker enorm irritasjon at ein nemner dette som også Sovjet og austlanda har skreve under på i tredje korga om dei grunnleggjande fridomane.

[186] **Svenn Stray:** Jeg har i grunnen ingen spesielle bemerkninger å gjøre til det som er anført i notatet fra utenriksministeren om hvordan vår holdning skal være til disse forskjellige tingene. Jeg tror jeg vil si at dette, innenfor rammen av den arbeidsform når det gjelder disse spørsmål som har utviklet seg i FN, er vel overveid og fornuftig. Om jeg skulle legge til noe, måtte det bare være at det kanskje ville være en tanke at Norge nå etter hvert forsøkte å motvirke den resolusjonskverna med fordømmelser – en kunne si fordømmelser i øst og vest, men det er jo vesentlig fordømmelser i vest – som FN nå har slått inn på, og som etter min mening av mange med ganske stor rett oppfattes som en form for ensidighet og hykleri, og er med på å svekke verdensorganisasjonens anseelse i store befolkningsgrupper i store deler av verden. Jeg er klar over at det ikke er lett å gjøre noe med dette, men jeg tror det må være en forsiktig målsetting for Norge at man gjør det som er mulig for at det iallfall ikke griper videre om seg enn det har gjort.

Formannen: Ønsker utenriksministeren å kommentere og svare på spørsmål?

Utenriksminister Knut Frydenlund: For å ta det representanten Stray nevnte først, så er det en norsk politikk allerede å motvirke denne resolusjonskvernen, og man spiller her en viss rolle ikke minst i samarbeid med de andre nordiske land. Man kan si at den utvikling som man hadde på den forrige generalforsamling – altså den 29. – hvor det hele tiden var en klar linje i retning av å øke resolusjonskvernen og legge opp til konfrontasjoner, den er noe dempet nå, og det har som jeg nevnte ikke minst sammenheng med den 7. sesjon som understreket nødvendigheten av å nå fram til enighet. Den norske linje i underhåndsdrøftelsene og forarbeidet er da at man legger vekt på å nå fram til resolusjonsutkast som det kan oppnås tilnærmet enighet om. Jeg må også si at den norske delegasjon faktisk spiller en viss rolle i FN, jeg vil si at den er blant de 20 som er med på det som gjøres.

Så var det spørsmålet fra representantene Aano og Berge Furre om siste setning nederst på side 2; «Norges stemmegivning bør søkes innpasset i et bredt nordisk/vestlig stemmemønster.» Vi har jo vår Midt-Østen-politikk, og en ser ikke noe motsetningsforhold her fordi disse landene jo i det vesentlige bygger på de samme elementer. [187] Når man legger vekt på å få en bredest mulig oppslutning her og at man selv skal være med i dette stemmemønstret, er det også ut fra den betydning det har at disse landene ikke opptrer splittet her, fordi det har større vekt når de opptrer samlet. Selvsagt skal man ikke for enhver pris stå sammen, men fordi det er land som i grunnen bygger på de samme elementene i Midt-Østen-politikken, er det både naturlig og mer virkningsfullt at man opptrer sammen.

Når det gjelder Berge Fures spørsmål om hvorfor vi avstår med hensyn til disse resolusjonene om Sør-Afrika som går på NATO-landsamarbeidet, er den vesentligste årsak at disse resolusjonene som oftest går på NATO som organisasjon, og vi har jo hele tiden hevdet at NATO som organisasjon ikke har noe med dette å gjøre, og vi vil hevde det så lenge noe annet har funnet sted.

Finn Gustavsen: Jeg var en del engasjert i slike ting i fjor høst i FN-delegasjonen i New York, og det er selvfølgelig greit at man ikke vil være med på uttalelser som går på at NATO – dvs. hele NATO – fører en bestemt politikk i Sør-Afrika og tilgrensende områder. Og det kan man forstå. Men det var bare ikke slik formulert her, og jeg hadde en sterk følelse av at bare ett eller et par store land i NATO er trukket inn i en meget relevant sammenheng med Sør-Afrika, får Norge veldig kalde føtter. Vi må være klar over situasjonen der nå. Det er gamle elementer i det og det er nye elementer i det. For det første den gamle problemstillingen med den groteske undertrykkelse av menneskerettighetene i selve Sør-Afrika. Så har vi Sør-Afrikas krenkelse av FNs rettigheter i Namibia (Sørvest-Afrika), og det tredje er at Namibia ser ut til å kunne bli et militært oppmarsjområde for Sør-Afrika med hjelp fra visse store nasjoner, for å ødelegge den frigjøring som har funnet sted i Angola. Det er altså en trusel også mot Angolas eksistens som fri nasjon. Jeg synes Norge bør være veldig oppmerksom på disse forholdene og ikke komme i den situasjon at vi aksepterer slike klare aggresjoner – for det er klare aggresjoner det her er snakk om eller kan bli snakk om – fordi det i resolusjonstekster framgår at store NATO-land er medansvarlige for det som skjer.

[188] **Utenriksminister Knut Frydenlund:** Jeg har notert det Gustavsen sa. Jeg vil bare få kommentere noe Thyness og Aano var inne på, nemlig vårt engasjement for å motvirke sionistresolusjoner eller andre resolusjoner mot Israel. Vi har inntil nå og i samsvar med vår Midt-Østen-politikk engasjert oss nokså sterkt der, og det er den israelske regjering meget klar over. Det har bl.a. sammenheng med at Norge hadde formannskapsvervet i det nordiske utenriksministermøte for i høst hvor denne saken kom opp, og vi har som et resultat av dette møte foretatt henvendelser i en lang rekke land om den fare det innebærer for FN om man forsøker å presse Israel ut på den ene eller annen måte.

Berge Furre: Eg undrest berre om eg kunne be utanriksministeren utdjupa noko det nest siste avsnittet om Sørlege Afrika, der det står følgjande om reservasjonar Noreg vil måtte ta i stemmeforklaringa når det gjeld resolusjonar som vi i hovudsak røyster for:

«Dette gjelder spesielt henvisninger til frigjøringsbevegelsers rett til med alle midler («by all means») å kjempe for sine mål. Hvis det er direkte henvisning til bruk av våpen i strid med FN-pakten, bør Norge avstå.»

Eg skulle gjerne ha høyrte det noko utdjupa. Det betyr vel ikkje at ein ikkje kan uttala støtte til frigjeringsrørsler som grip til våpen?

Utenriksminister Knut Frydenlund: Det har vært en norsk linje hele tiden at vi gir støtte til frigjøringsbevegelser, men at vi ikke gir støtte til bruk av våpen i strid med FN-pakten. Dette gjenspeiler seg også i retningslinjene for vår hjelp til frigjøringsbevegelser.

Formannen: Formannen vil nå gjøre oppmerksom på at verken tid eller omstendigheter tillater noen egentlig debatt om dette. Utenriksministeren må forlate huset om få minutter, og dessuten er vi nå nede på det minstemål av representanter som kreves for at komiteen skal være beslutningsdyktig og dermed også arbeidsfør i det hele tatt. Men jeg går ut fra at vi kan avvikle et spørsmål fra Thyness også.

[189] **Paul Thyness:** Det skal ikke ta lang tid. «By all means» har vel også blitt oppfattet som en sanksjon av terroristvirksomhet, og det var vel i grunnen det som på mange måter var utgangspunktet da vi første gang kom over dette. Jeg vet ikke om utenriksministeren kan bekrefte dette.

Utenriksminister Knut Frydenlund: Det har vært spørsmål om fortolkningen av uttrykket «by all means», og det er klart at etter hvert som årene har gått, har dette «by all means» fått et stadig mer utvidet innhold. Opprinnelig var det kanskje ikke tenkt så mye på væpnet kamp, men det er det blitt etter hvert, og fra norsk side har man da stilt seg noe tilbakeholdende når det gjelder akkurat det uttrykket. På den annen side skaper jo dette for så vidt også et dilemma for oss, for vi ser en økende utålmodighet hos disse folkene og disse frigjøringsbevegelsene fordi FN år etter år vedtar disse resolusjonene uten at det skjer noe særlig med dem.

Formannen: Kan vi da sette punktum og anse møtet hevet?

Møtet hevet kl. 10.40.